1909
ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏԻ 26 № 64

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կօպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ
(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)
Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամս. 10 ռուբ., 11 ամս. 10 ռ., 10 ամս. 9 ռ., 9 ամս. 8 ռ., 7 և 6 ամս. 6 ռ., 5 ամս. 5 ռ., 4 ամս. 4 ռ., 3 ամս. 3 ռ., 2 ամս. 2 ռ., 1 ամս. 80 կ. և առաքման ծախք՝ 20 կ.: Ամերիկա տարեկան 6 դօլլար, Եւրօպա 30 ֆրանկ, Պարսկաստան 10 րուբլի, Թիւրքիա 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մօսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

Ուրբաթ, մարտի 27-ին
ԲԺԻՇԿ
ԵԳՈՐ ՍԵՐԳԷԵՎԻՉ ԲԱԲԵԱՆԻ
մահվան կիսամեակի օրը, առաւօտեան ժամը 11½-ին, Վանքի մայր եկեղեցում տեղի կունենայ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ, որի մասին խորին կսկիծով յայտնում է հանգուցեալի այրին.
(չ. հ.) 244. 2—2

Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկ. Խորհուրդը
առաջիկայ զատկական տօներին աղքատներին նպաստներ տալու համար շնորհակալութեամբ ընդունում է նուէրներ դրամով, մթերքներով և շորով, ամենայն օր ժամը 9-ից մինչև 2-ը ընկերութեան գրասենեակում (Абасъ-Абадская площадь, № 7, с. д.): Խնդրվում է բարեսիրտ ունևորներին օգնութեան հասնել թշուառներին:
(ե. չ. հ.) առ. 242. 3—3

ԹԻՖԼԻՍԻ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
եկող հիւանդների համար ամեն օր, Վօկզալնայա 8, տ. Էնֆիաճեանցի:
Տելեֆօն 695
Ե. Գ. ՖԷԴՕՐՕՎ ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի օրերից, 8½-ից մինչև 9½, ներքին հիւանդ.:
Վ. Դ. ԳԱՄԲԱՇԻՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 11—12 ժամը, ներքին և երեխաների:
Բ. Ա. ՊՕՊՕՎԵԱՆ երկուշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ 12—1 ժամը, կոկորդի քթի և ականջի:
Գ. Մ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ երեքշ. և ուրբաթ օրերը 12—1 ժ., ներքին:
Ա. Ն. ԴԻԱՍԱՄԻՁԷ ամեն օր, 11½-ից մինչև 12½ ժ., սիֆիլիս և կաշուէ հիւանդութիւններ:
Ն. Մ. ՄԵԼԻՔՕՎ ամեն օր, խիրուրգիական և կանանց հ. 1—2 ժամը:
Ի. Դ. ԳՕՄԱՐԹԵԼԻ ամեն օր, ներքին և երեխաների, 2—3 ժամը:
Բ. Ս. ՄՈՒՍԽԵԼՕՎ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 2—2½ ժ., աչքի հիւանդ.:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Գ. ՄԻՐԶՕՅԵԱՆ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:
Ն. Գ. ՋԻՋԻՆԱՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:
Հիւանդանոցում կատարվում են միկրօսկօպիական, բակտէրիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս ծաղիկի պատուաստում և ծծմայրերի քննութիւն: Վճար խորհրդի համար 50 կօպէկ:
(օ. մ.) ա. 38. 100—39

ԿՈՉ
Թիֆլիսի Ջրի եւ Էժանագին Ճաշարանների եւ Թէյատների Ընկերութեան
կօմիտէտը խնդրում է բարի մարդկանց բարեհաճել օգնութեան գալ՝ նուիրելով թէ փող և թէ ուտեստի պաշարներ չքաւորների առաջիկայ թաթախման համար և հնարաւորութիւն տալ դրանով Զատկի տօնին բարուոքելու իր աղքատների սեղանը:
Իւրաքանչիւր նուիրատւութիւն կընդունվի խորին երախտագիտութեամբ: Նուիրատուների թւից կախված կը լինի թաթախվող չքաւորների թիւը: Խնդրում են նուիրատուութիւններն ուղարկել ընկերութեան նախագահուհի Ելենա Արտէմիեվնա Աւթանդիլեանին, Գրիբօեդօվսկայա 26, կամ թէ ընկերութեան սեղանատունը, Արմեանսկի տուպիկ, սեփ. տուն:
(չ. հ.) (առ.) 252. 2—2

ԾԱԽՎՈՒՄ Է
ԵՐԿՈՒ ՔԱՐԱՇԷՆ՝ ԵՐԵՔ-ՅԱՐԿԱՆԻ ՏՈՒՆ
Մուխրանսկայա փող. № 23 և № 25, Կուր գետի ափին, նոր կառուցվող Մուխրանեան կամուրջի մօտ: Կօմմիսիօներների ծառայութիւնը թոյլատրվում է: Տեղեկութիւնները տնային Գրասենեակում:
(չ.կ.հ.) (առ.) 248. 3—2

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Շաբաթ, ապրիլի 4-ին
ՏԻԿ. ՍԻՐԱՆՈՅԻ
XXXV-ամեայ գործունէութեան առիթով
Կը ներկայացնէ
ՄԷԴԷԱ
Դրամա 5 գ. հեղ. Սումբատովի և Բուրենինի:
Մասնակցում են. տ. տ. Սիրանոյշ, Արաքսեան, Յասմիկ, պ. պ. Արաքսեան, Ազատեան, Բերոսեան, Ցոլակ և ուրիշները:
Սկիզբը ժամը 8-ին
Ռեժ. տ. Սիրանոյշ
Գները բենեֆիսային են: Վաղօրօք տոմսակ ստանալ ցանկացողները թող բարեհաճեն դիմել Ծատուրեանի խանութ (Дворцовая ул.), կամ թատրոնի կասսան:
Տոմսակներ ոչ ոքին չեն ուղարկվելու
(հ. ու. շ.) (ա.) 254. 4—1

ԿԱՐԵՒՈՐ Է ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Թիֆլիսը ամբողջ մի շաբաթվայ ընթացքում հիւրեր ունէր Ջրանցքային համագումարի անդամներին:

Նրանք քննեցին Թիֆլիսի, Բագուի և ուրիշ քաղաքների ջրամատակարարութեան ծրագիրները և ցրվեցին դէպի իրանց տեղերը:

Հետաքրքրական էին զեկուցումները, ուսանելի էին վիճաբանութիւնները: Զարգվեցին ջրամատակարարութեան գործի վերաբերեալ մի քանի էական խնդիրներ:

Եւ սակայն, իւրաքանչիւր մարդ մի բնական հարց է տալիս, թէ արդեօք համագումարի պարապմունքները կունենա՞ն գործնական որևէ նշանակութիւն Թիֆլիսի, Բագուի և ուրիշ տեղերի համար, թէ արդեօք Թիֆլիսը այդ համագումարից յետոյ կարող կը լինի՞ մի դրական որոշում կայացնել ջուր բերելու Ծալկայից կամ Նաթախտարից, թէ Բագուն կարո՞ղ է ձեռնարկել ջրանցքի կառուցման Կովկասեան լեռնաշղթայի աղբիւրներից կամ Կուր գետից մինչև Ապշերօնի թերակղզին:

Անշուշտ, մերձաւոր ապագան ցոյց կը տայ թէ ինչ են մտածում Թիֆլիսի և Բագուի քաղաքային «հայրերը» և թէ արդեօք նրանք այս ու այն նախագիծը բաւականաչափ հասունացա՞ծ են համարում անմիջական իրագործութեան դիմելու համար:

Մենք լաւ գիտենք, որ ջրանցքային գործում, բացի տեխնիկական խնդիրները, կան և ուրիշ՝ ֆինանսական, կազմակերպչական խնդիրներ և որ այս վերջին խնդիրները ունեն շատ ծանրակշիռ, էական և վճռական նշանակութիւն: Այդ այդպէս է: Բայց քաղաքային ինքնավարութիւնները պէտք է այլևս չը յետաձգեն ջրամատակարարութեան հարցը, այլ և դարձնեն նրան հերթական քննութեան առարկայ քաղաքային ինքնավարութիւնների նիստերում և յատուկ յանձնաժողովներում:

Կարևոր և էական գործը չը պէտք է նորից ձգձգել, նորից ամիսներով և տարիներով յետաձգել: Քաղաքային ինքնավարութիւնները պարտաւոր են այժմեանից իսկ հոգալ, որ մշակվի ջրամատակարարութեան վերջնական ծրագիր անմիջական իրագործութիւն ստանալու համար:

Թիֆլիսի և Բագուի համար ջրամատակարարութեան հարցը շատ կարևոր է: Նրանով ապահովվում է թէ խմելու, թէ գործարաններում բանեցնելու և թէ ոռոգելու ջրի պահանջը, որը այնքան զգալի կերպով արտայայտվում է ամեն օր մեր առաջ:

Ջրի առատ մատակարարութեամբ կը կերպարանափոխվի այդ քաղաքների կեանքը: Թիֆլիսը հնարաւորութիւն կունենայ կանաչազարդ դառնալու և իր ամբողջ շրջակայքը բուսականութեամբ պատելու: Նոյնն էլ մասամբ կը լինի Բագւում: Իսկ այդ երկու քաղաքների փորձերը կը լինեն ուսանելի և մեր երկրի ուրիշ տեղերի համար:

Թիֆլիսի և Բագուի ինքնավարութիւնների վրայ պարտաւորութիւն է ծանրանում ջրամատակարարութեան հարցը հերթական ճանաչել և աշխատել՝ տալու նրան անմիջական լուծում:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Терекъ» լրագրի ասելով, Արմաւիրում առաջին օրերում կալանաւորվածներից մինչև այսօր էլ բանտումն են գտնվում Սէֆէրով, Օսիպով և Ունանեան, իսկ մնացեալները հարցաքննութիւնից անմիջապէս յետոյ արձակվեցին:

Մարտի 18-ին խուզարկութիւններն ու կալանաւորութիւնները վերսկսվեցին դարձեալ: Այդ օրը կալանաւորվել ու Եկատերինօդարի բանտն են ուղարկվել Զուգօցէվ, Զումալօվ, Կիրակօզօվ, Տօմբէվ, Մուրադօվ, Նազարօվ, Գասպարեան, Պօպօվ, Սարգսեան, Օսիպօվ, Նազարեան, Կարակաշեան, Ալավերդեան, Եգօրօվ և ծխախոտի գործարանատէր Մուրադշայէվի որդին:

Բացի դրանցից Արմաւիրի բանտն են ուղարկված Մկրտումեան, Յակոբջանեաններ Ա. և Տ. և Տէր-Աւետիսեանց:

—

Լօնդօն, 24 մարտի

Համայնքների պալատում պատասխանելով բալկանեան կօնֆէրէնցիայի և բեռլինեան դաշնագրութեան փոփոխութիւնների մասին ուղղված հարցերին, Գրէյը պատասխանեց, որ առայժմ չէ կարող ասել՝ կը կայանա՞յ, արդեօք, կօնֆէրէնցիան, թէ ոչ: Այն համաձայնութիւնները, որոնք փոփոխութիւններ են մտցնելու դաշնագրութեան մէջ, պահանջում են բոլոր այն պետութիւնների համաձայնութիւնը, որոնք ստորագրել են դաշնագրութիւնը: Գրէյը յոյս ունի, որ համաձայնութիւնը շուտով կը տրվի, նկատի առնելով արդէն կայացած զանազան առանձին համաձայնութիւնները: (Հ. Գ.)

—

Ցէտինիէ, 24 մարտի

Իտալական դեսպանը երէկ գրաւոր առաջարկութիւն արեց գոյութիւն ունեցող դժուարութիւնները վերացնելու հարցի առիթով: Պատասխան-նօտայում Չերնօգօրիան յայտնում է, որ Անտիվարին կը պահէ առևտրական նաւահանգստի բնաւորութիւնը: Չերնօգօրիան լիակատար վստահութեամբ մտադիր է պահել բարեկամական յարաբերութիւններ Աւստրօ-Ունգարիայի հետ և հնազանդվում է մեծ պետութիւնների վճռին բեռլինեան դաշնագրութեան 25-րդ յօդուածի վերաբերութեամբ: Այս նօտայի պատճէնը այսօր կը յանձնվի բեռլինեան դաշնագրութիւնը ստորագրած պետութիւնների ներկայացուցիչներին: (Հ. Գ.)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թաւրիզ, 24 մարտի

Տեղական ֆէդայիներից մինը փառնառաջ սպանեց մի կովկասցու: Կովկասցիները կրակ բացին և վիրաւորեցին երկուսին ու սպանեցին մի ֆէդայի: (Հ. Գ.)

—

Լօնդօն, 24 մարտի

Մի քանի պատգամաւորներ հարցումն թաւրիզում տիրող դրութեան մասին. Գրէյը պատասխանեց, որ պարսից կառավարութեանը նախազգուշացված է, որ եթէ որևէ վնաս կը հասցվի անգլիական հպատակներին կամ անգլիահպատակներին, կամ թէ նրանց ստացուածքին, այդ դէպքում նա պէտք է պատասխանատւութիւն կրէ: Թեհրանի անգլիական դեսպանին դեռ վերջերս յանձնարարվեց կրկնել այդ նախազգուշացումը շահին: Ընդ սմին ռուսաց կառավարութեանը դիմում է եղած՝ նոյն տեսակ հրահանգներ ուղարկել իր ներկայացուցչին: (Հ. Գ.)

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Կ. Պօլիս, 23 մարտի

Մօտ օրերս սպասվում է, որ Թիւրքիան կընդունէ Բօլգարիայի անկախութիւնը: Յատուկ պատգամաւորութիւն պիտի ուղարկվի այստեղից Սօֆիա շնորհաւորելու Ֆերդինանդին:

—

Կ. Պօլիս, 24 մարտի

Պարլամենտի պատգամաւոր Կ. Պօլսի կողմից ընտրվեց Րիֆաթ փաշան, որ ստացաւ 281 ձայն: «Իկդամի» գլխաւոր խմբագիր երիտասարդ թիւրք Ալի-Քէմալը, որի թեկնածութիւնը առաջարկել էր լիբերալների դաշնակցութիւնը, ստացաւ միայն 121 ձայն: (Հ. Գ.)

ՊՕԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Կ. Պօլիս, 14 մարտ

Ազգային երեսփոխանութիւնը, իր մարտ 13-ի նիստին մէջ, մեծամասնութեամբ որոշեց իրաւունք տալ վարչութեան և ստիպել, որ դահլիճին, երկրորդ անգամ ըլլալով, յիշատակագիր մը մատուցանէ աւելի յարմարագոյն առիթով մը և խնդրէ, որ ուշադրութիւն դարձնէ հայաբնակ նահանգներու ողբալի վիճակին:

Պարլամենտի մէջ կազմուած մասնախումբ մը յատկապէս կը զբաղի Անատօլուի ագարակութեանց իրարու հետ ունեցած հարցերովը: Խորհրդարանի հայ անդամները իրենց բոլոր ջանքը գործ կը դնեն գտնել համերաշխութեան միջին եզրեր:

Վարչութիւնը ուշադրութեամբ կը հետևի թէ ինչ քայլեր պիտի առնէ դահլիճն ու այդ յանձնախումբը՝ մեր ներքին վէրքերը դարմանելու համար: Կան մարդիկ, որ լաւատես են կառավարութեան ուղղութեան մասին, կան ալ՝ որ հակառակ կարծիք ունին:

Մեր մամուլը, գաւառներէն առնուած թղթակցութեանց կրթնելով, օրը օրին կը հրատարակէ նոր տեսութիւններ տմբ ոճով ու իրականութեան ցուրտ մերկութիւնով: Մուշի հարցով վերջերս բաւականապէս զբաղեցաւ տեղական ամբողջ մամուլը: Ներքին գործերու խորհրդականը, հին սիստեմով, տեղապահին ու հայ երեսփոխաններուն դիմումին պատասխանեց Մուշի ամբաստանուած կառավարիչէն հաւատարմօրէն առնուած տեղեկութեանցը համեմատ: Ջայները բարձրացան զանազան կողմերէ, և վերջապէս խորհրդական բէյը սախպուած, կարծեմ, հեռագրած է կառավարիչին անկումը և ուրիշի մը յաջորդութիւնը: Բայց խնդիրը սա է, թէ մինչև որ հարց մը այդ կէտին կը հասնի, անդին տուներ կը քանդուին, անհագին շփոթութիւններ տեղի կունենան, ինչպէս եղաւ Մուշի մէջ, շուկան փակուեցաւ 10—15 օր, հայերը իրենց տուներուն մէջ արգիլուած մնացին, և սարսափը, որ միտքերու վրայ կանգնած է արդէն, զանազան ձևեր կառնէ մէկ վայրկեանէ միւսը:

Անատօլուի քննիչ յանձնախումբին հարցը թուղթերու և թերթերու վրայ կարծանգուի պարբերաբար: Կերևի թէ Հիլմի փաշան բաւական վարպետորդի է. լաւ օրօրել գիտէ: Հիմա շատ լաւ հասկցուած է, որ անհագին տարբերութիւն կայ արդի ու նախորդ վարչապետին միջև. Հիլմի փաշան կը գործէ, կը քալէ տեղական ազդեցութեանց ներքև. իր բովանդակ արժանիքը կը կայանայ կօմիտէին լաւ և հլու գործիք մը ըլլալուն մէջ. մինչդեռ Քեամիլ փաշան քաղաքական որոշ դաւանանքի, որոշ համոզումի մարդ էր իր պաշտօնին մէջ. ինքն իր մէջը ունէր կուսակցութիւն մը, որով կանսար ինքը իրեն, իր ներքին դրդումներուն ու համոզումին: Հիլմին տակաւին այսօր որոշ դաւանութիւն մը, անձնական համոզում մը չդրաւ մէջ տեղը. իր ընելիքը կանխաւ, հրբ դեռ ինքը տեղեկութիւն չունի, կօմիտէի շրջանակին մէջ ցանցնուած է արդէն:

Ահրարը, այսինքն ազատական կուսակցութիւնը, հաստատ քայլեր կառնէ. «Օսմանլը», իր organe-ը, կը քալէ որոշ ծրագրի մը վրայ. ուրիշ նոր թերթ մը, ֆրանսերէն լեզուով, «Independance», «Իկդամի» խմբագրութեան կողմէ հրատարակուած, իր անունին արժանի անկախ մտածումներ պիտի հրատարակէ, ու, երեցածին նայելով, ազգայնամոլութենէ զերծ բոլորովին: Իր առաջին թիւերուն մէջ Ահմէդ Րիզային պոչէն բռնած՝ կը քաշքշէ զանի: Իր երեսին կը քսէ ատտի մը պէս պալատական խնձոյքը, այն ծուղակը, որուն մէջ ուսացուելու շատ յարմարութիւն և ընդունակութիւն ցոյց տուաւ պարլամենտի ատենապետը:

Իր այդ ձկունութեանը իբրև վարձք՝ իրեն տրուեցաւ իշխանական շէնք մը Նշանթաշի մէջ,—վէզիրներուն թաղը,—ուր պիտի երթայ տեղաւորուելու իշխանական պերճութեամբ երբեմնի թիւրք յեղափոխականը, պարզասէր, ինքն իրմով շատացող Րիզան: Անշուշտ չենք նախանձիր իրեն ընծայուած այդ կայսերական շնորհներուն, միայն թէ կասկածելի կը գտնենք այդ սերտ մտերմութիւնները սուլթանի հետ, որուն դէմ տարիներով կռուած էր գրիչովը:

Մեր թերթերու մէջ «Բիւզանդիոնի» հետ կռիւը կը շարունակուի: Առակաւոր խօսք է որ կըսուի. «Խենթին մէկը քար մը գլտորեց հորը, քառասուն հոգի մէկ տեղ հաւաքուեցան, չկրցին հանել»: Ճիշտ այսպէս, Զալադեան անունով մէկու բաց նամակը հրատարակուեցաւ, և հիմա իրարու ետև մէջ տեղը կելլեն նոր ամբաստանութիւններ: Ծայրը ո՞ւր պիտի հասնի, չենք գիտեր. միայն թէ «Բիւզանդիոնն» ալ, իր կողմէ, լուռ կեցած չպիտի ըլլար բնականաբար:

Գաւառներու մէջ տարբեր կերպով ըսկըսուած է «Բիւզանդիոնի» դէմ յարձակումը: Եկած հեռագիրներ, թղթակցութիւններ կը տեղեկացնեն, թէ տեղ տեղ պատռուած է «Բիւզանդիոն», տեղ տեղ ալ չուզելով շարունակել բաժանորդագրութիւնը՝ ետ դարձուցած են թերթերը:

Իմ անհատական կարծիքս, սա միայն կուզեմ ըսել թէ «Բիւզանդիոնի» գլխաւոր յանցանքն եղաւ Հիլմի փաշայի ջերմ պաշտպանութիւնը և նախորդին դէմ եղած յարձակումը իր անկման օրերուն: «Բիւզանդիոն», ինքզինքը արդարացնելու համար, կըսէ թէ հայ երեսփոխաններն ալ քուէ տուին անոր անկումին համար: Ճիշտ է ատ, բայց ոչ ինչպէս, հապա՝ եւսութաբար, որովհետև նոյն օրը մեր երեսփոխաններէն մին յայտնապէս պաշտպանած էր Քեամիլ փաշան ու բոլէ մը ետքը անկումին քուէարկութեանը մասնակցած: Պատճառ: Այդ մի հարցնէք. պատասխանը իր մէջն է, այսինքն ուրիշ կերպ ընել հնարաւոր եղած չէր շնորհիւ կօմիտէին, որ, այդ հարցին մէջ, ամենէն զօրեղ դերակատարն էր վարագուրին ետևի կողմը:

Ու, միևնոյն ատեն, երբ սկսաւ կօմիտէին պաշտպանութիւնը կամ ջատագովութիւնը ստանձնել, շատեր իրաւունք ունեցան կարծելու, թէ «Բիւզանդիոն» վարձուած է 25 ոսկի ամսաթոշակով: Այս վերջին ամբաստանութիւնը ո՛րքան համոզիչ, ո՛րքան ընդունելի ոմանց, ուրիշներէ ալ նոյնքան անընդունելի է: Ես կը կարծեմ, թէ քանի որ դրական փաստ մը չկայ մէջտեղը, 25 ոսկիի հարց մը դնել մէջտեղ բոլորովին անտեղի է. ու աւելի լաւ կըլլար, եթէ հարկ էր, պայքարը սկսիլ բուն հրատարակուած կարծիքներուն և սկզբունքներուն դէմ:

Շահէն

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ԹՈՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

—

Վան, 2 մարտի

Նախորդ Թղթակցութեանս մէջ գրել էի, որ Հիւսէին փաշան հաշտութիւն է առաջարկում, և թէ ազգային շրջանակների մէջ տրամադրութիւն երևում է խաղաղ լուծում տալու խնդրին, եթէ նա գլխաւոր գանգատների համար բաւարարութիւն տայ, մանաւանդ հողային խնդիրների համար։

Բանակցութեան ընթացքից յայտնվեց, որ նա ոչ մի բաւարարութիւն չէ ուզում տալ. նա բաւարարութիւն համարում է միայն, որ բարեհաճի քիւրդերը դուրս հանել հայերի այն գիւղերից, ուր «Նրանք կողք կողքի նստել են հայ ընտանիքների կողքին, իբրև շատ անհաճոյ հիւրեր՝ հայ կնոջ ու հարսների հետ Նրանց Թոնիրներում ոտները են կախ անում, իսկ այն հողեր, որոնց վրա Նոր գիւղեր, գոմեր, տներ է շինել տուել, կամ բռնի կերպով կառավարական անձանագրութիւններով իր վրա է դարձրել, չէ ուզում հրաժարվել Նրանցից, համարելով իրան իբրև սեփականատէր։

Ցայտնի է, որ այս պայմաններով հաշտութիւն չէր լինի, ուստի բանակցութիւնը ընդհատվեց ու բողոքներ տրվեցին դատարանին և բանտարկվեց Հիւսէյին փաշան ուրիշ քիւրդ բէկերի հետ, անմիջական շարժառիթն ըլլալով տարիներ առաջ Նրանց մասին տրված ի բացակայութեան դատավճիռները, որոնք ցարդ հետևանք չէին ունեցել այն պատճառով, որ արդարութեան ձեռքը չէր հասնում Նրանց։ Այժմ քննութիւններ են լինում թէ այդ և թէ հայերի յայտնած գանգատների համար, որոնց մէջ տասնեակ սպանութիւնների ու անթիւ Թալանների խնդիրներ են գտնվում։

Շովէն բնաւորութիւն կրող Թիւրք ու քիւրդ խմբակցութիւնների կողմից զօրաւոր ջանքեր եղան և դեռ շարունակվում են, ազատելու Նրան ու ընկերներին արդարութեան ճանկերից. այդ Նպատակով դիմումներ եղան Կ. Պօլիս, աշխատելով քաղաքական գոյն տալ Նրանց վրա եղած գանգատներին ու այդ կերպով ազատել բանտից, բայց այդ ջանքերը աջողութիւն չունեցան ու դեռ Նստում են բանտում։ Ցուցմնք արդեօք, որ Թիւրքիայում սկսել է բարեկարգութեան շրջանը։

Մինչդեռ Կ. Պօլսում դատաստանի են քաշում Նէջիբ-Մելհամէին հայերի վրա բռնութիւններ, տանջանքներ գործ դնելուն համար, ընդհակառակն Վանում Ներման են արժանացրել Նախորդ կուսակալ Թահիր փաշայի որդի Ջէմալ բէյին ու մի զինուորական սպայի, որոնք անցեալ մայիսեան դէպքերի ժամանակ Խաչան գիւղի մէջ զէնք հետապնդելու Նպատակով եօթ հայերի չարաչար կերպով մեռցրին տանջանքների Ներքև, ոտներին պայտ զարնելով ու Ներքին շորերի մէջ Թողած կատուների ճանկռտուքներով. Ինչ հակասութիւն է սա, իսկ այս գազանութիւնների հեղինակ Ջէմալ բէյը ոչ միայն Ներումի արժանացաւ, այլ Նաև պաշտօնի բարձրացումով վարձատրվեց էլ՝ Նշանակվելով Բաշկալէի կառավարչի փոխանորդութեան պաշտօնին։

Ազգ. շրջանակի մէջ էլ կարևոր դէպքեր կան արձանագրելու։ Երկու շաբաթ է, որ Վանի հայ ժողովուրդը ալեկոծվում է. զգացումները վերին աստիճանի լարվել են, որովհետև փետր. 15-ի կիրակի օրը Կեդր. Հայկազեան վարժարանի սրահում կայացած հրապարակային մի դասախօսութեան ժամանակ մի քանի ուսուցիչներ համարձակվել են կրկնել այն յանկերգը, որ մի ժամանակ Էջմիածնի մէջ հնչվում էր և որ արձագանքվում է մի որոշ շրջանի մարդկանց մէջ։ Պարոն իմաստակների այս կոչնչիւնը վերին աստիճանի զայրոյթ առաջացրեց. դա հայ ժողովրդեան Նուիրական պաշտամունքի, կրօնական սուրբ զգացումների դէմ արձակված մի զազիր Թուք էր, որին ժողովուրդը՝ մի մարդու պէս ոտքի կանգնած՝ ուզեց սրբել իր ճակատից՝ բուռն միջոցներով, բռունցքներով։ Փողոցներում ծեծ, հայհոյանք, հարայ-հրոց, այնպէս որ ոստիկանութիւնն անգամ ստիպված եղաւ միջամտել։ Մի շաբաթ տևեց այս յուզումը ու հազիւ Թէ մեղմացաւ ուսուցիչներից միայն մէկին դադարեցնելով ուսուցչական պաշտօնից. միւսների դէմ բաւարար ապացոյցներ պակսում էին։

Հազիւ Թէ Վանում մեղմացել էին յուզումները և ահա սկսեցին Արճակ գիւղում, ուր պաշտօնավարում են Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրանոցի երկու շրջանաւարտ ուսուցիչներ, որոնք իբր Թէ «Նոր-սերնդական» *) դասեր են տալիս աշակերտներին, և ահա գիւղացիներ խուժում են վարժարանը, ուսուցիչներին ծեծում և ուսումնարանը փակում. ուրիշ մի քանի երիտասարդներ էլ պաշտպանում են Նրանց, և ահա սկսվում է եղբայրասպան կռիւ. գործը հեռագրվում է Վան ու կառավարութիւնը ոստիկաններ է ուղարկում խաղաղութիւնն ու կարգը պահպանելու համար։ Գիւղացիները իրանց բազմաստորագիր մի հանրագրով դիմում են առաջնորդարանին։ Գործը քննվում է։ Ի՞նչ են հասկանում այս պարոնները. միթէ ուրիշ հարց չը մնաց և պէտք է ժողովրդին զբաղեցնենք կրօնական հարցերով. միթէ բաւական չէին Նրա կրած տանջանքները, Թափած անբաւ արիւնները, և այժմ էլ պիտի փճացնել Նրան եղբայրասպան կռիւներով։ Ի սէր Աստուծոյ մի քիչ գութ ունեցէք։

Մարակ

*) «Նոր-սերունդ»—Վանի երբեմն հրատարակված «Նոր-Սերունդ» Թերթի անունով, որի մէջ ուրոշ դոյնի մտքեր էին քարոզվում։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

—

Երէկ, չորեքշաբթի, մարտի 25-ին, տեղի ունեցաւ եղբարք Զուբալօվների ի յիշատակ իրանց հանգուցեալ հօր՝ Կոստանտին Զուբալօվի՝ կառուցած և Թիֆլիս քաղաքին Նուիրած ժողովրդական տան պաշտօնական բացումը և օրհնութիւնը։

Քաղաքային ինքնավարութեան հրաւէրով բացման Ներկայ էին ռուսաց, հայոց և կաթօլիկ հոգևորականութիւնների Ներկայացուցիչները, բազմաթիւ պաշտօնական անձինք, զանազան հասարակական և բարեգործական-կուլտուրական հաստատութիւնների Ներկայացուցիչներ։ Ներկայ էին Փոխարքայի օգնական գեներալ Շատիլօվ, հայոց առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկոպոսը՝ Եփրեմ վարդապետի հետ, վրաց էկզարխի պաշտօնակատարը, կաթօլիկ կսենձը, ուսումն. հոգաբարձուի օգնական Լօպատինսկին, Նահանգապետի պաշտօնակատարը, ձայնաւորներ, մամուլի Ներկայացուցիչներ և այլք։

Կաթօլիկ քահանայի կատարած հոգեհանգստից յետոյ ռուս քահանան երգեցիկ խմբի հետ կատարեց օրհնութեան հանդէսը։ Ապա Թիֆլիսի քաղաքագլուխ իշխան Չերքեզօվ յանուն Թիֆլիսի ազգաբնակութեան շնորհակալութիւն յայտնեց Զուբալօվի տան Ներկայացուցիչներին քաղաքին արած հոյակապ Նուէրի համար և մի քանի խօսքով ցոյց տուեց այդ հոյակապ Նուէրի անհագին Նշանակութիւնը ժողովրդական մասսայի համար։

Ուպրավայի անդամ իշխան Ն. Ե. Արգուտինսկին կարդաց մի համառօտ, բայց իմաստալից զեկուցագիր, որի մէջ Նկարագրեց ժողովրդական տան գաղափարի ծագման և Նրա իրագործման ամբողջ պատմութիւնը, սկզբից մինչև այսօր, և իր կողմից խօսք շնորհեց Զուբալօվների կատարած մեծ գործի անհագին Նշանակութիւնը։

Ապա Ալ. Քալանթար, Թէ «Մշակ» լրագրի կողմից և Թէ իբրև Ներկայացուցիչ Թիֆլիսի ժողովրդական համալսարանի հայկական սեկցիայի, ասաց մի ճառ, որից բերում ենք հետևեալ կտորը.

«Պաշտօնապէս այսօր է բացվում ժողովրդական տունը, բայց իրապէս նա գործում է երկու տարի և կարողացել է այս երկու տարվայ ընթացքում Թիֆլիսի ժողովրդական մասսաների գիտակցութեան մէջ Ներկայանալ իբրև ժողովրդական տուն։ Այստեղ գալիս էին այդ մասսաները լսելու դասախօսութիւններ և զրոյցներ, տեսնելու դրամատիկական և օպերային Ներկայացումներ, լսելու կոնցերտներ, գալիս էին ամեն ազգութիւնների մարդիկ և լսում էին գիտութեան և արուեստի խօսքը բոլոր լեզուներով։ Եւ ռուսը, և հայը, և վրացին, և Թուրքը, և օսը այստեղ իրանց ընտանի էին զգում։ Բոլորը միացած այս տաճարի մէջ իրականացնում էին մի վեհ Նպատակ՝ լոյս և գիտութիւն տալու ժողովրդին։ Ինձ վիճակված էր, իբրև ժողովրդական համալսարանների Նախկին Նախագահի, մօտ յարաբերութիւն ունենալ այս տաճարի գործունէութեան հետ, և պէտք է ասեմ, որ իւրաքանչիւր սեկցիա և լեզու գալիս էր ամրապնդելու ընդհանուր Նպատակը, և ինչպէս արեգակի լոյսի շառաւիղները և սպեկտրները հաւաքված միասին մի զօրաւոր սպիտակ լոյս են կազմում, այնպէս և այստեղ բոլոր ազգայնական տարրերը Նպաստում էին մի ընդհանուր խոշոր և իսկական միութիւն մշակելու ժողովրդի համար։ Ես այսօր այստեղ Ներկայացուցիչ եմ այդ սպեկտրներից կամ շառաւիղներից մէկի՝ այն է ժողովրդական համալսարանի հայկական սեկցիայի և հայկական «Մշակ» լրագրի կողմից շնորհաւորելու ժողովրդ. տան բացումը, շնորհաւորելու Թիֆլիս քաղաքը և ազգաբնակութիւնը այս հրաշալի տաճարի համար, որի զարգացումը ոչ միայն բաղդ է Թիֆլիսի համար, այլ և մի գեղեցիկ օրինակ Անդրկովկասի միւս քաղաքների համար»։

Այնուհետև Մելչարսկին խօսեց լեհական տան կողմից, ողջունեց ժողովրդական տան բացումը և բարեմաղթեց Նրան գործունէութեան ընդարձակ զարգացում։

Ապա քաղաքագլուխը հրաւիրեց ժողովականներին Նայել ժողովրդական դահլիճները և այցելել Նկարչական ցուցահանդէսը, որ այդ օրը կատարում էր իր բացումը։

Ցուցահանդէսի վարիչները բաժանեցին կատալօգներ և տուին բացատրութիւններ։

Հանդէսը վերջացաւ ժամը $2^{1}/_{2}$-ին։

ՓՈՐՁՆԱԿԱՆ ԿԱՅԱՐԱՆՆԵՐ

—

Մենք ունինք տեղեկութիւններ այն համագումարի մասին, որ զբաղված է փորձնական կայարաններ հիմնելու խնդրով Կովկասում։

Երկար քննութիւնից յետոյ համագումարը որոշեց բանալ Կովկասում եօթ կենտրոնական կայարաններ՝ Թիֆլիսում, Գանձակում, Երևանում, Քութայիսում, Սուխումում, լեռնային շրջանում և Ստաւրոպօլում։

Իւրաքանչիւր կենտրօնական կայարանի շուրջ պէտք է կազմվի փոքրիկ կայարանների մի խիտ ցանց։

Ժամանակ առ ժամանակ, եթէ կարելի է իւրաքանչիւր տարի, Կովկասի բոլոր գործողները պէտք է հաւաքվեն կենտրոն և համագումար ժողովների մէջ քննութեան ենթարկեն հերթական և էական գիւղատնտեսական խնդիրները և Նրանց մշակութեան հարցը։

Համագումարի վերջին Նիստում վերջնականապէս ձևակերպվեցին որոշումները։

ԱՌԱՋԻԿԱՅ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՀԱՄԱՐ

—

Տնայնագործական առաջիկայ համագումարին մասնակցելու ցանկութիւն են յայտնել գաւառական տնայնագործական արհեստանոցներից մի քանիսը, օրինակ Գանձակի, Ղարաքիլիսայի, Համամլիի, Պարնիգեղի, Ծուղրութի և ուրիշ։

Զեկուցումներ կարդալ խոստացել են արդէն մի քանի անձեր։ Խոստացված զեկուցումներից կարող ենք յիշատակել «Տնայնագործութեան կարիքները», «Ընկերակցութիւնները տնայնագործութեան մէջ», «Հին արհեստի պիտանի ճիւղերը», «Տնայնագործական դպրոցի կարևորութիւնը», «Ոճը տնայնագործական Նմուշներում»։

Համագումարի ժամանակ հանդէս դրված կը լինեն ջուլհակութեան արհեստանոցների պատրաստած գործուածքների Նմուշները։

Համագումարին մասնակցելու հրաւիրված են տնայնագործութեամբ հետաքրքրվողները և զանազան հիմնարկութիւնների Ներկայացուցիչները։ Առաջին ժողովը տեղի կունենայ ապրիլի 3-ին։

—

Թիֆլիսի Հայ Տնայնագործական Ընկ. ձեռնարկած առաջիկայ համագումարին Գանձակի ջուլհականոց-արհեստանոցի վարչութեան կողմից Ներկայացուցիչ է ընտրված Գանձակի ս. Յովհաննէս եկեղ. ծխ. երկսեռ դպրոցների տեսուչ պ. Ցակոբ Ազարար։ Համագումարին Ներկայ կը լինի և Նոյն ջուլհականոցի վարպետուհին։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏԻՑ

—

Թիւրիմացութիւններ են...

Երբ Գէորգեան ճեմարանի մանկավարժական ժողովը, տեսնելով տեղապահ Սուրէնեանի և Նրա «անխորհուրդ խորհրդականների»՝ ճեմարանի վերաբերմամբ կատարած անվերջ սխրանքները, որոնք պսակվեցին այսուհետև պատմական դարձած հռչակաւոր Նախահաշւով, միաձայն իր զայրոյթն ու բողոքը բարձրացրեց, այն ժամանակ տեղակալը և իր սիրելի խորհրդականները պատէ-պատ ընկան և չը գիտէին ինչպէս դուրս գալ դժուարին կացութիւնից։ Եւ ահա անմիջապէս այդ բողոքից երկու օր յետոյ տեղապահը ճեմարանից յետ է պահանջում իր կազմած ու հաստատած Նախահաշիւը, անպայման ժողով է գումարում իր խորհրդականների։ Թէ ինչ են խօսել և որոշել այդ ժողովում յայտնի չէ, միայն այսքանը գիտենք, որ, այդ խորհրդակցութիւնից յետոյ, Թէ տեղապահը և Թէ Նրա «խորհրդականները» ամեն ճիգ են Թափում, իւրաքանչիւր պատահողին, աջ ու ձախ սկսում են հաւատացնել, Թէ Նախահաշւի այդ բոլոր կէտերը, որոնք այդքան զայրոյթի առիթ են եղել, իսկապէս Թիւրիմացութիւններ են և ուրիշ ոչինչ. իբր Թէ Նախահաշւի սևագրութիւնը չէ պարունակում իր մէջ այդ տեսակ կրճատումներ ուսուցիչների վերաբերմամբ և այլ մի քանի ծախքերի մասին։ Ամբողջ մեղքը գցում են սինօդի ծառայողներից մէկի վրա, որը իբր Թէ արտագրելիս Թիւրիմացութեամբ դուրս է Թողել այդ կէտերը և սխալ գրել...

Լաւ Թիւրիմացութիւններ են, երբ, մի բարձրագոյն պաշտօնական մարմին, որպիսին սինօդն է, այդպիսի կարևոր մի գործի գրութիւնը, որի տակ ստորագրել են սինօդի մի անդամը, քարտուղարն ու գործավարը, ուրեմն երեք պատասխանատու անձեր, սխալներով են յղում և ուղարկում կիրառումն։ Թիւրիմացութիւն հասկանում ենք մէկ-երկու սխալով։ Բայց երբ ամբողջ Նախահաշւի մէջ ոչ Թէ մէկ, այլ մի շարք կէտերում Թիւրիմացութիւններ են Թոյլ տալիս, այն էլ որոշ տենդենցիօզ ուղղութեամբ, ամենայն իրաւամբ հիմք ունենք կասկածելու, Թէ որքան ճշմարիտ են տեղապահ Սուրէնեանի ու իր «անխորհուրդ խորհրդականների» հաւաստիացումները։ Զուր են Նրանք ճգնում ապացուցանելու, Թէ Թիւրիմացութիւններ են այդ բոլորը, Թիւրիմացութիւններ, որոնց վրա եփած հաւն էլ կը ծիծաղի։ Մօտ 10 օր անցնելուց յետոյ տեղապահը մի գրութեամբ յայտնում է ճեմարանի վարչութեանը, Թէ վերջինիս Ներկայացրած լրացուցիչ Նախահաշիւը Նոյնպէս մերժում է և Թողնում է անփոփոխ սինօդականների ոմանց կողմից կազմած ու իր հաստատած Նախկին Նախահաշիւը։ Էլ ինչ եղան հապա Թիւրիմացութիւնները. արդեօք քամին տարաւ։

Եթէ մի շաբաթ առաջ ամենքի առաջ արդարանում էր տեղապահը, Թէ Նախկին իր հաստատած Նախահաշիւը Թիւրիմացութիւնների արդիւնք էր, ուրեմն ճեմարանի վարչութեան Ներկայացրած լրացուցիչ Նախահաշիւը պէտք է որ ուշադրութեան առնէր, իսկ եթէ ոչ մի Թիւրիմացութիւն չէ եղել և ամեն բան ըստ կարգին է համարվել, ապա ինչ կը Նշանակէր Նախահաշիւը յետ պահանջել, սինօդի գործավարին ու սրան-Նրան մեղադրանք կարդալ, արդարանալ, և վերջապէս ճեմարանից հրաժարված ուսուցիչ հ. Կոմիտասին կանչել, զարմանք յայտնել Նրա դիմաց, Նորից Նիստ գումարել իր «խորհրդականների» և շաբաթներ անցնելուց յետոյ յայտնել, որ իր հաստատած Նախկին Նախահաշիւը մնում է անփոփոխ. «զոր ինչ գրեցի, գրեցի»։ Էջմիածինն այսօր «Թիւրիմացութիւններով» է կառավարվում, այլ կերպ չենք էլ կարող սպասել «Թիւրիմացութեամբ» տեղապահ դարձած Սուրէնեանից, որի ամբողջ մտածողութիւնն ու երկրորդ բնութիւնը Թիւրիմացութիւններ և Թիւրիմացութիւններ են... Եւ այդ Թիւրիմացութիւններ յերիւրող հեղինակները, խմբված իրանց հաւատարիմ Սուրէնեանի շուրջը, այնքան փոքրոգի ու գաճաճ հերոսներ են, որ Նոյնիսկ իրանց որոշումները չեն կարողանում իրագործել։ Այսպէս, օրինակ, ճեմարանի տեսուչ Բերբերեանի արձակման որոշումը ամեն օր արծարծում, վիճաբանում, կըռւում են և ապա ցրվում... Այժմս էլ յամառ կերպով պահանջում են պ. Բերբերեանից 500 րուբլի 10 ամսվայ համար միայն մի քենիակի վարձ, որի մէջ Նա ճեմարանում բնակվում է իր ծախքով, օգտվելով միմիայն ընդհանուր լուսաւորութիւնից, մի քանի աթոռներից ու անշուք կահ-կարասիքից, և այդ բոլորը, ըստ սինօդականների, համարվում է «բոլոր յարմարութիւն»։ Ինչպէս տեղեկացանք, պ. տեսուչը որոշել է Թողնել ճեմարանի սենեակը և ապրել գիւղում, ծրով, իհարկէ, կաղալու է դպրոցական կարգապահութիւնը, ուր անհրաժեշտ էր տեսչի անմիջական ու մշտական Ներկայութիւնը, մանաւանդ որ ճեմարանը չունի տեսչի յատուկ օգնական։ Շատ տեղին ենք համարում ասել, որ պ. Բերբերեանի Նախորդ՝ վարդապետ Մեսրոպ մագիստրոսը ճեմարանում իր օրով առանց որևէ յատուկ վարձի բոլոր յարմարութիւններով ապրեցնում էր պ. պ. Առ. Բաբախանեանին, ալաշ վերակացու Յովսէփ Գրիգորեանին ու վատենադարանապետ Սենեքերիմ Տէր-Ցակովբեանին, դեռ մի կողմը Թողնենք բժ. Զաւրեցանին, որ հայերէն սովորելու համար մի քանի ամիս շարունակ ապրում էր ճեմարանի հիւանդանոցի սենեակներից մէկում և օգտվում լիուլի բոլոր յարմարութիւններից։ Արդեօք այն ժամանակ ինչ էր մտածում Մեսրոպ մագիստրոսը. իր իրաւունքն էր այդպէս Թելադրում, Թէ՞ Թիւրիմացութիւն էր։ Այդ բանը պէտք է հարցնել տեղապահին. այդ միայն ընդունակ է պատասխանելու. «Վա՜յ քեզ, քաղաք, որ թագաւորդ մանուկ է»... Վա՜յ քեզ, Էջմիածին, վա՜յ քեզ, հայրապետական աթոռ, որ...

Նիժանդ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻՆ

—

«Գործ» Թերթի № 62-ում հանդէս եկած երկու ուսանողներին (Վաղ. Նահապետեան և Արմենակ Մուշեղեան) ես կը կամենայի մի քանի խօսք ասել։

Ենթադրելով, որ, ձեր մէջ, իբրև ուսանողների, դեռ բոլորովին կորած չի լինի բարեխղճութեան, շիտակութեան Նշոյլը, ես կամենում եմ պատասխանել ձեր Նամակներին, տպված «Գործի» № 62-ում, յոյս ունենալով—Թէև Թոյլ յոյս—որ գուցէ մի բոպէ Թօթափէք ձեզանից «Թայֆայական» գձուձ Նկատումները և զուր տեղ չը

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅՐԻԿԵԱՆ ՖՕՆԴԸ ԵՒ ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

—

Կահիրէ, 29 փետրվարի

Հայրիկի մահուան առթիւ, անոր յիշատակը յաւերժացնելու մտօք, հայաբնակ զանազան տեղերու մէջ դրամներ հաւաքուեցան, որոնք ցարդ Նոյնութեամբ և անջատ ազատ կը մնան, սպասելով իրենց գործածութեան լաւագոյն եղանակին որոշման։

Շատերը, Նկատի ունենալով Թիւրքիոյ այն ատենուայ կացութիւնը, միտք կը յայտնէին Հայրիկեան ֆօնդը արտասահման և կամ գէթ Վանէն դուրս միջավայր մը գործադրութեան դնել, տեղական խոչընդոտներու չհանդիպելու համար։ Նուազ ծայրայեղները խորհեցան եթէ ոչ երկրէն և Վանէն դուրս, բայց յանուն Հայրիկին Վարագայ վանուց կրթարանին Նպատակաւ հաւաքուած գումարները գործածուէին Վանայ Կեդրոնական վարժարանին մէջ, որ բնականաբար աւելի ապահովութիւն կը Ներշնչէր, քան Վանէն դուրս՝ լեռներու մէջ մեկուսացած վանքը։

Այս և Նման կարծիքները անշուշտ աւելի կամ պակաս չափով իրենց տեղն ու կշիռն ունէին։ Այժմ որ, սակայն, Թիւրքիոյ մէջ սահմանադրական բէժմին հաստատմամբ, յիշեալ երկիւղները և անպատեհութիւնքը ինքնին կը չքանան, Ներելի է յուսալ Թէ ցարդ այդ առիթով մէջտեղ հանուած առարկութիւնքը Նոյնպէս տեղի պիտի տան և հնար պիտի ըլլայ Հայրիկեան ֆօնդը Արծուի Վասպուրականին բոյնը եղող Վարագայ վանքին մէջ իսկ գործադրութեան դնել, լաւագոյն և Նպատակայարմար գործածութեամբ մը։

Նոր չէ որ Վարագայ մէջ հողագործական-գիւղատնտեսական հաստատութեան վրայ կը խորհուի։ Հայրիկը ինքն իսկ շատ առաջներէն փորձած էր Վարագայ վանքը և անոր սեպհականութիւն հողերը՝ շրջակայ գիւղերը և շինականաց համար գործնական երկրագործութեան տիպար հաստատութեան մը վայր դարձնել։

Այդ Նպատակով ալ անիկա ատենին չվարանեցաւ մինչև իսկ հողագործական Նոր սիստեմի գութաններ, արօրներ հայլն բերել հոն, որոնց գործածութեան և ռամկացումին ինքն իսկ անձամբ կաշխատէր։

Դէպքերը և իր ակամայ հեռացումը արգելք եղան իր մտադրութեան արդիւնաւորումին, բայց անկէ ի վեր հողագործական վարժարաններու պէտքը, Ecole Pratique d'Agriculture-Ներու ծրագրովը գոնէ, անհրաժեշտ պահանջ մը դարձած է։

Հողագործութիւնը Թիւրքահայաստանի ամեն կողմերը, հայ շինականներուն ամենամեծ մասին՝ եթէ ոչ ամբողջութեան՝ արհեստը և պարապմունքը կը մնայ, ուր մեր գիւղացիքը հողը կը վարեն, կը ցանեն, կը քաղեն, կը հնձեն և այլն և այլն, բոլորն ալ սակայն հին Նահապետական եղանակներով, որ բնականաբար Թէ ժամանակի կորուստ կը պատճառեն, Թէ արդիւնքի տեսակէտով մեծածախս և ոչ-խնայողական կըլլան և Թէ Նուազ բերք կուտան և որակով ալ ընտիր չեն։

Մեր գիւղացին պէտք ունի, որ իրեն հասկցնեն և սորվեցնեն այլ ևս երկրագործութեան աւելի դիւրաշարժ, արագագործ և լաւ գործիքներու գործածութիւնը։ Հարկ է անոր սորվեցնել մշակական բերքերու տեսակներուն լաւացման, ազնուացման միջոցները, որ ինքնին արդէն շատ դժուարին բաներ չեն, անտառաբուծութեան, կենդանապահութեան, հաւաբուծութեան, խոզերու, ճագարներու, գինեգործութեան, պտուղներ հասցնելու և պահպանելու, աւնասնոց կատարելագործութեան, կաթնատնտեսութեան—կարագի, պանիրներու լաւագոյն պատրաստութեան—զանազան բուսական և կենդանական հիւանդութեանց դէմ կռուելու այլ և այլ գործնական կերպերը, որոնք մեր գիւղացոց արդի կացութիւնը մեծապէս պիտի կրնան յեղաշրջել։

Եւ սասնք ընելու, ընդհանրացնելու և ռամկացնելու համար երկրագործական Ecole Pratique-Ներու և Ferme Ecole-Ներու մեծ կարիք կայ, անյետաձգելիօրէն կարիք։

Հայաստանի մէջ բազմաթիւ վանքեր իրենց ընդարձակ կալուածներով, հողերով և արօտավայրերով՝ գերազանցապէս յարմար վայրեր կրնան ըլլալ այս կարգի դպրոցներու, որոնց մէջ երիտասարդ և պատանի գիւղացիքը Թէ տեսական և Թէ մանաւանդ գործնական տեսակէտներով Նոյնպէս պիտի կրնան ծանօթանալ, սովրիլ և գործածել իրենց համար ցարդ անծանօթ՝ երկրագործական Նոր սիստեմներ։

Երկրագործութիւնը իր զանազան ճիւղերովը՝ բուսական Թէ կենդանական՝ մեր երկրին հարստութեան կարևորագոյն հիմը կը կազմէ։ Հոն՝ եթէ հայերէ յափշտակեալ հողերն ևս ետ տրուին, ինչպէս կը խոստացուի, շինական դասակարգը համեմատաբար բարեկեցիկ դիրքի մը պիտի կրնայ հասնիլ, որովհետև անոնք ընդհանրապէս և ամենամեծ մասով հողատէրեր են... միայն Թէ անտեսական ծանր մրցմանց դէմ անկարող՝ անոնք չպիտի կրնան իրենց հողերը, գէթ այս անգամ իրենց կամքով, ձեռքերէն հանելու և ապա գնողներուն դուռը ափ առած՝ անոնց մշակութիւն և հօտաղութիւն ընելու վիճակին գիջանելու։

Անկասկած Թիւրքիոյ սահմանադրական կառավարութեան, խաղաղութեան և ճամբաներու կատարելագործութեան հետ՝ օտար տարրեր իրենց մեծ դրամագլուխներով և միանգամայն ազդեցութեամբ շուտով կամ կամաց-կամաց՝ բայց յամենայն դէպս պիտի գան և հաստատուին մեր մէջը՝ մեր շուրջը ի վնաս մեզ և Նոյն իսկ ի գին մեր գոյութեան վտանգին։

Ահա Թէ ինչու կարևոր է, կը կրկնենք, գիւղատնտեսական հիմնարկութիւններու պէտքը Հայաստանի զանազան կողմերու մէջ։ Ատով Թէ բազմաթիւ վանքապատկան ցարդ ապարդիւն, ոչինչի և այս ու այն շահամոլ հացկատակին ծառայող ընդարձակ հողերը կրնան օգտակար շահագործութեան մը ենթարկուիլ և Թէ միանգամայն ատով անոնց շրջակայ գիւղացիներուն կրթութեան, զարգացման և յառաջդիմութեան կեդրոն և աղբիւր կրնան հանդիսանալ։

Այս տեսակէտով, մասնաւորելով մեր խօսքը՝ մենք աւելորդ կը համարենք ծանրանալ այն պարագային վրայ, Թէ որքան լաւ և Նպատակայարմար պիտի ըլլայ ուրեմն, որ Հայրիկեան ֆօնդերը, փոխանակ ցիրը՝ հոս հոն ձգած մնալու, ուր անոնք... ով գիտէ, կրնան բորբոսնիլ և մինչև իսկ մաշուիլ, սպառիլ, Պօլսոյ պատրիարքարանը հաւաքելով, ազգային իշխանութեանը հովանաւորութեան տակ մեր Մեծ-Հայրենի անուամբ իր տքնած Վարագայ վանքին մէջ հողագործական գործնական վարժարանի մը հաստատութեան յատկացուին։

Վարագը իր դիրքովը, Վանայ մօտաւորութեամբը և հայ գիւղերու կեդրոն ըլլալովը՝ Վասպուրականի համար այս Նպատակով ամենայարմար վայրը կրնայ ըլլալ։

սատանձնէք գրպարտիչների ու վարձկան գրիչների դեր, խօսելով այնպիսի հարցերի մասին, որոնց ծանօթ չէք, կամ որոնց հետ ծանօթանալու տրամադրութիւն ամենևին ցոյց չէք տուել:

Ես ասում եմ, որ դուցէ թօթափէք ձեզանից «թայֆայական» գձուձ նկատումները, որովհետև եթէ դուք ղեկավարվէիք իսկապէս արդարութեան, ճշմարտութեան և ուսանողական ու հասարակական շահերի պաշտպանութեան նկատումներով, այն ժամանակ դուք կը թողնէիք պարզ և վաղուց փակված հաշիւները, որոնք տեղի են ունեցել 10—12 տարի սրանից առաջ, որոնց մասին իր ժամանակին հաշիւ է տրված «Մշակի» էջերում, և հաշիւ կը պահանջէիք այն մարդկանցից, այն թերթերից, որոնք մի փոքր ժամանակ առաջ, մեր ամենքիս աչքի առաջ, հազարաւոր րուբլիներ հաւաքեցին յանուն «Հայրիկեան ֆոնդի», յանուն «Հայաստանի սովեալների» և մինչև այսօր, ճակատդ հայ և նոյնիսկ օտար մամուլի պահանջներին, չը կարողացան ճիշդ հաշիւ ներկայացնել, թէ որտեղ են գտնվում այդ գումարները: Եթէ ձեր նպատակն արդարութիւնը և հասարակական շահը լինէր, դուք չէիք գլանայ հաշիւ պահանջել, օրինակ, ձեր ծանօթ սիւների մէկից, որ դեռ հաշիւ չէ տուել խեղճ լրագրավաճառների և այլապանների դրամների վերաբերութեամբ՝ ոչ մի ուշադրութիւն չը դարձնելով նրանց պահանջի վրա նոյնիսկ այն ժամանակ, երբ խեղճ լրագրավաճառները, յուսահատված, դիմումն արեցին լրագրի միջոցով:

Ոչ, պ.պ. ուսանողներ, ձեր գրութիւններում մէջ չը կան ոչ ուսանողական, ոչ հասարակական շահեր, այլ գէտակցօրէն թէ անգիտակ՝ թայֆայական նկատումներ, որոնք կոչված են որպէս թէ ույժ տալու «Գործի» քսութիւններին, զրպարտութիւններին և ուսանողական համազգեստի հովանու տակ որպէս թէ մոլորեցնելու հայ հասարակութիւնը:

Ես խլում եմ ձեզանից այդ զէնքը, ես մերկացնում եմ հասարակութեան առաջ ձեր գձուձ և ստորաքարշ միտումները, և յայտնում եմ, որ դուք ուսանողական անունը, պատիւը, համազգեստը ծառայեցնում էք թայֆայական անարգ շահերի համար:

Ինչու զաքարեկան պապանձումն էք պահպանում իսկապէս կարևոր, իսկապէս բէալ, իսկապէս հարցաքրելի հաշիւների վերաբերմամբ, եթէ դուք անաչառ և արդար մարդիկ էք: Ինչու դուք Առաքելեանից և Քալանթարից պահանջում էք մի վաղուց փակված հաշիւ, ուսանողների օգտին հաւաքված գումարների հաշիւը, որն անցել է նոյնիսկ այժմ բացակայ գտնվող անձերի ձեռքով, երբ ես՝ Հ. Առաքելեանս նոյնիսկ այդ ժամանակ խմբագրութեան կազմի մէջ չեմ եղել, բայց դուք գրում էք՝ «պահանջում ենք, որ Առաքելեան-Քալանթար հաշիւ տան»:

Բայց ես, Հ. Առաքելեանս, թէև ոչ մի մասնակցութիւն չեմ ունեցել այդ հաշիւներին, թէև իմ ժամանակի հաշիւներ չկան, այնուամենայնիւ, ցոյց տալու համար թէ դուք հանդիսանում էք միայն զրպարտիչներ, թէ դուք յարձակվում էք Առաքելեանի և Քալանթարի վրա կամ մոլորութեամբ կամ չար դիտումներով, իբրև մարդված փղեր—ահա ինչ կասեմ ձեզ:

«Մշակը» իր գոյութեան ընթացքում հաւաքել հազարներ է ստացել յօգուտ զանազան նպատակների, որոնց վերաբերմամբ իր ժամանակին տրված են հաշիւներ: Նա այժմ հարկ չէ համարում նորից հաշիւ տալ, որովհետև նա շատ լաւ տեսնում է, որ յարուցանելով այդ հին հաշիւների հարցը՝ «Գործի» նպատակն է մոռացնել տալ, թաղել «Հայրիկեան ֆոնդի» և սովեալների գումարների հարցը, գումարների, որ նրա նախորդ թերթերը ժողովել են և որոնց մասին ոչ մի հաշիւ, ոչ մի բացատրութիւն չերևաց ոչ մի տեղ:

Բայց ես, յատկապէս ձեզ համար, կը տամ ուսանողական գումարի գործադրութեան հաշիւը, տոներից յետոյ, քաղելով հաշուետետրերից և «Մշակի» անցեալ տարիներից, այն յուսով, թէ գուցէ ձեր մատաղ սրտերի մէջ զղջման որևէ նշոյլ կարողանամ մացնել: Ես ձեզ ցոյց կը տամ թէ ում և ուր են ուղարկված այդ գումարները: Եթէ այս րոպէիս չեմ անում, որովհետև ժամանակ է պէտք քրքրելու հին արխիվները: Դուք կը տեսնէք, որ գումարը գործադրված է իր նպատակին:

Բայց այժմ ասացէք, ինչ իրաւունքով դուք հաշիւ էք պահանջում այնպիսի գումարների մասին, որոնք ծախսվել են 10—12 տարի առաջ: Ինչու մեզ պարտաւոր էք համարում երկրորդ, ուրեմն մի աւելորդ անգամ հաշիւ տալ հասարակապատկան գումարների մասին, իսկ նոյն պահանջը չէք անում «Վտակի», «Զանգակի» և այլ թերթերի վարիչներից, որոնք դեռ երէկ, դեռ մի տարի, մի քանի ամիս առաջ հաւաքեցին հազարներ և ոչ մի պատասխանատուութիւն յանձն չեն առնում, բացատրութիւն չեն տալիս, թէ ինչ են արել այդ գումարները, ինչ նպատակի են ծառայեցրել, ով է պատասխանատու նրանց մասին:

Ինչու, ազնիւ ուսանողներ, չէ լսվում ձեր բողոքի ձայնը այդտեղ, չէք բարձրացնում պահանջ այդ գումարների վերաբերմամբ. ինչու չէք գրում նրանց մասին՝ «ժամանակ է, ընկերներ, հաշիւ պահանջելու դիմակաւոր հրապարակախօս գործիչներից»:

Ինչու չէք ասում «Վտակ», «Զանգակ», «Գործ» թերթերին և նրանց վարիչներին, որոնք աղմկալից, արտընդոստ յօդուածներ գրեցին օգնելու Հայաստանի խեղճ ժողովրդին, Վարագի Հայրիկեան դպրոցին, որի համար հաւաքեցին և մի գրուշ անգամ չը տուին, և այսօր Վանից պաշտօնական գրութիւններով, բողոքներով պահանջում են այդ գումարը, բայց «Գործը» այդ պահանջը մատնութիւն է անուանում:

Այդ դուք, յարգելի ուսանողներ, բնական էք համարում, դրա դէմ բողոքել չէք ուզում, որովհետև այդ գործիչները ձեր բանակից են, ձեր թայֆայական ընկերներն են:

Եւ դուք հանդէս էք գալիս ուսանող անունով:

Բայց ես դեռ յոյս ունեմ, որ երբ կը ծանօթացնեմ ձեզ ուսանողական գումարի հաշւի հետ, դուք ձեր բողոքը կը բարձրացնէք «Հայրիկեան ֆոնդը» և սովեալների գումարը վատնողների դէմ:

Հ. Առաքելեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Իգդիր, 22 մարտի

Ամսիս 15-ի երեկոյեան, անակնկալ կերպով, խուզարկութիւններ սկսվեցին մեր գիւղում, այնուհետև, երկուշաբթի, խուզարկվեցին շրջակայ Հախվերիս, Բըհարլու և Ալիղամար գիւղերի մի քանի տներ, որի հետևանքները եղան 7 գիւղացիների բանտարկվելը: Երեքշաբթի նորից խուզարկութիւն սկսվեց Իգդիրում. ընդամենը՝ Իգդիրի և գիւղացիների բանտարկեալների թիւը 17-ի է հասնում: Սրանք բոլորն էլ ուղարկված են Երևան: Առ այժմ այդ խըստութիւնների պատճառները յայտնի չեն:

Լուցկի

Ն Ո Ւ Է Ր Ն Ե Ր

Զատկական տօների առիթով, յօգուտ չքաւորների ստացանք Բագուից, Ա. Անանեանից—10 ր., որով առաջվայ ստացվածների հետ ունենք 17 ր. 50 կ.:

—

Յօգուտ աշակերտուհի Օլգա Սաֆարեանցի ստացանք Սուխումից, Եղիա Ա. Քէօսէյեանից—5 ր.:

—

Յօգուտ Հայաստանի սովեալների ստացանք Ղզըլ-Արվատից, Սարգիս Ղազարեանից—5 ր. 85 կ.:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ «Մշակի» հետևեալ համարը լոյս կը տեսնի կիրակի, Զատկի օրը:

◆ Իշխանութեան հրամանով երէկվանից բացվեցին 6-րդ քաղաքամասի բոլոր փակված խանութները:

◆ Ինչպէս յայտնի, է, որոշված է գործադրել մօտիկ ապագայում ընդհանուր պարտադիր ուսման նախագիծը նաև Թիֆլիսում: Ի նկատի ունենալով այդ հանգամանքը, բազմաթիւ տնատէրեր յայտարարութիւններով շարունակ դիմում են քաղաքային վարչութեան և առաջարկում են գնել իրանց տները դպրոցների համար: Վարչութիւնը խորհրդակցութիւն գումարելով այդ առիթով, որոշել է այն 30—40 հազար րուբլին, որ յատկացվելու է պետական գանձարանից, ծախսել դպրոցական շինարարութեան գործի վրա, իսկ ուսման ծախքերը բաց թողնել քաղաքի միջոցներից:

◆ Ընթերցողների ուշադրութիւնն ենք դարձնում Թիֆլիսի ձրի-էժանագին ճաշարանների և թէյատների ընկերութեան վարչութեան կոչի վրա, որով խնդրվում է այս տօների առիթով յիշել այն հաքիրաւոր աղքատներին, որոնք մշտապէս օգտվում են այդ համակրելի ընկերութեան ճաշարաններից և թէյատներից: Մի անգամ այցելելով կարելի է գաղափար կազմել այն օրինակելի և խելացի օգնութեան մասին, որ ցոյց է տալիս յիշեալ ընկերութեան վարչութիւնը: Հասցէն՝ Արժեանովի տուպիկ, սեփ. տուն:

◆ Թիֆլիսի ոստիկանապետը կարգադրել է ոստիկանութեանը խիստ միջոցներ ձեռք առնել գրպանահատների դէմ, որոնց թիւը այս տօներին կրկնապատկվել է քաղաքում:

◆ Երէկ տեղի ունեցաւ սպանված թաղական վերակացու Մօրօզօվի թաղումը: Դագաղը տանում էին ի միջի այլոց թուրքերը: Սգահանդէսին ներկայ էին նահանգապետը, ոստիկանապետը և ոստիկանական պաշտօնեաներ:

◆ Գիւղատնտես Աշոտ Աթանասեանը օգտվելով տօն օրերից ճանապարհ ընկաւ դէպի Շիրակ դասախօսութիւններ կարդալու գիւղատնտեսութիւնից Ալէքսանդրապօլում և Փամբակի մի կամ երկու գիւղում:

◆ Լոտոյի վերացումից յետոյ, Թիֆլիսի Արտիստական Ընկերութեան մէջ մտել էր նոր տեսակի խաղ «բիպ-բիպ» անունով: Այս խաղի էութիւնն այն է, որ թւանշանների տեղ կարտերի վրա նշանակված են տուզ, թագաւոր, աղջիկ, զինուոր և այլն: Այժմ Թիֆլիսի նահանգապետը կարգադրել է վերացնել այդ խաղն էլ: Միւս կողմից Արտիստական Ընկերութեան աւագների խորհուրդը միջնորդութիւն է յարուցել վերստին թոյլատրելու լօտօն: Շատ լաւ զուգադիպութիւն է, ճշմարիտ, մարդիկ աշխատում են ընդհանուր ուսման հետ փայլեցնել նաև լօտօն...

◆ Ժողովրդական համալսարանների ընկերութեան վարչութիւնը, նկատի առնելով որ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը որոշել է ամեն տարի 300 րուբլի նպաստ տալ ընկերութեան վարչութեանը, ընտրել է ցմահ անդամ ընկերութեան և դիմելով նրան՝ խնդրել է մի ներկայացուցիչ ընտրել ընկերութեան նիստերին իբրև անդամ մասնակցելու համար:

◆ Թիֆլիսի քաղաքային դումայի հետևեալ նիստը տեղի կունենայ միւս երկուշաբթի, ապրիլի 6-ին:

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան մէջ պարապմունքները մարտի 24-ին դադարեցին և կը վերսկսվեն ապրիլի 1-ից:

◆ Մի ամիս սրանից առաջ դադարած վրացերէն «Չվէնի Սաքմէ» (Մեր Գործը) օրաթերթը երէկվանից կրկին սկսեց հրատարակվել:

◆ Թիֆլիսի ոստիկանապետի կարգադրութեամբ որոնվում է տասնամեայ մշակ Յարութիւնեանը, որ անյայտացել է Լազարեվսկայա փողոցից, տ. № 10:

◆ Ախալքալաքի գաւ. Գանձա գիւղում, 1903 թ. երկրաշարժից յետոյ, գիւղի մօտերը ջրի մէջ երևացել էր նաւթ շատ քիչ քանակութեամբ: Այս տարվայ մարտի 12-ի երկրաշարժից յետոյ նաւթը բաւականաչափ շատացաւ: Տեղական բնակիչները օգտվում են նրանից լուսաւորութեան և վառելիքի համար: Ընկերութիւն է կազմակերպվել նաւթը շահագործելու համար:

◆ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ մեզ գրում են. «Մարտի 7-ին տեղումս Ասլիբէկեանների տանը տեղի ունեցաւ մի մանկական երեկոյթ, որի ժամանակ տիկին Ե. Ասլիբէկեանի նախաձեռնութեամբ ծանօթների և բարեկամների շրջանում հաւաքվեց Շուշու որբանոցի օգտին 145 ր., որ և փոխադրվեց ըստ պատկանելոյն»:

Այդ վանքը ունի ընդարձակ հողեր, համանուն գրախտանման սարին փէշերուն վրան, որոնք կրնան թէ արօտավայրերու, թէ անտառներու և թէ ցանքերու մշակութեան վերածուիլ, ինչպէս կըլլան այժմ, մասամբ մը, մեթոդներու տգիտութեան և նիւթական միջոցներու չքաւորութեան մէջ:

Վարագայ լեռը հազարաւոր ոչխարներու սնունդ կրնայ տալ և եթէ լաւ բուրդ, գուռ (թիֆթիք), կաթ և միս տուող տեսակներ արտադրուին ընտրողականութեամբ (par sélection) և կամ դուրսերէ բերուելով (par acclimatation), միմիայն ոչխար և այծերու գործը հազարաւոր ոսկիներ պիտի կրնայ բերել: Յայտնի է, որ մեր կողմերը՝ Եւրոպայի նման իւղ և պանիր կովերէ չէ որ կը պատրաստուի միայն, այլ ամենամեծ մասամբ ոչխարներէ, որոնք քիչ ծախքով մեծ արդիւնք կրնան յառաջացնել. բնականաբար կովերու գործածութիւնն ալ՝ մանաւանդ կաթնատու տեսակներու զարգացումով՝ ահագին յեղաշրջում մը պիտի կրնայ մացել մեր կողմերու կաթնատընտեսական ասպարէզին մէջ:

Վարագը իր հողերէն դուրս ունի նաև Արճակու քովերը ընդարձակ տեղեր և Սալախանէ գիւղը, որ թէև Հայրիկէն գնուած էր Շէմսքի Տրպազ խանէն, սակայն անյաջող հանգամանքներու պատճառով ցարդ բանի մը ծառայած չէ: Այդ գիւղը, որ լեռնադաշտի մը վրայ է, երկրագործական բերքերու—ցորեն, գարի և այլն—մշակութեանց ամենալաւ տեղ մը կրնայ ըլլալ:

Այս տեղերու հողերը, մանաւանդ Վարագինը, լեցուն պիտի բաւեն այդ կազմակերպեան մշակութեանց և կենդանին յարմար ծրագրով հողագործական վարժարանի մը իրագործումին, որուն ծախուց մէկ շատ կարևոր մասը արդէն վարժարանին միջոցաւ ըլլալիք շահագործութենէն պիտի գոյանայ:

Ուստի ասիկա այժմ Հայրիկեան ֆոնդին գործածութեան լաւագոյն կերպն է, և սիրելի է յուսալ, որ մեր պարտաճանաչ մեծատուններէն ոմանք ևս, մանաւանդ ռուսահայերէն, որոնք իրենց մարդասիրական և կրթական նուէրներով և կտակներով թիւրքահայերուն օրինակ կրնան հանդիսանալ, այս կարգի վարժարանի մը անհուն օգուտը աչքի առաջ ունենալով, իրենց նիւթական աջակցութիւնը պիտի չզլանան Հայրիկեան այս նպատակի ֆոնդին, որով և օր առաջ Վարագայ մէջ «Հայրիկեան հողագործական հաստատութեան» մտադրութիւնը գլուխ պիտի կրնայ գալ:

Եւ ասիկա՝ Հայրիկին սիրած և նուիրուած ժողովրդեան շահուն և այդ ժողովրդեան ամենահամակրելի դասակարգը եղող շինականներուն օգտակար ըլլալ ուզելուն և Մեծ-Հայրենասէրին անմահ յիշատակը յարգելուն գերազանցապէս դրական ապացոյցը պիտի ըլլայ:

Մին

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՎԱՐԱԳԱՅ ՀԱՅՐԻԿԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

—

Վան, 2 մարտի

Թիւրքիայի ազատութեամբ սահմանադրական աշխատանքի շրջանն է որ կը սկսի օսմանեան բոլոր տարրերու համար: Երկրի սահմանադրական կարգերէն օգտուելով թիւրքահայն ալ, ոգևորուած, կը դիմէ դէպի գործունէութիւն, և արդէն իսկ սկսած է մի կենդանի եռ ու զեռ մեր կուլտուրական հաստատութիւններու մէջն ու շուրջը, որոնցմէ մէկը—Վարագը—կը ներկայանայ Վասպուրականի կուլտուրական շարժման առհմիրան, որ իր դպրոցի յիսնամեայ յոբելեանը պիտի տօնէ առաջիկայ յունիսին:

Վարագայ Հ. վարժարանի հիմնարկութեան հետ միաժամանակ դպրոցի հիմնադիր Խրիմեան Հայրիկ հիմնած է նաև գրադարան, ուր 60-ական թուերէն մինչև 80-ական թուերը հաւաքուած են 1300 կտորի չափ պատմական, կրօնական, բանասիրական և գիտական գրքեր, ինչպէս նաև գրչագիր ձեռագիրներ և 40-ի չափ զանազան լրագիրներ և հանդէսներ: Սակայն այն օրէն ի վեր, երբ թիւրքական հին ռէժիմը սկսաւ իր աշխարհահռչակ հալածանքը մամուլի և կուլտուրական հիմնարկութիւններու դէմ, գրադարանս զրկուեցաւ ոչ թէ միայն ճոխանալու ոևէ հնարաւորութենէ, այլ և իր ունեցած գրքերէն, ենթարկուելով կառավարական յափշտակութեան և բիւրոկրատական ալան-թալանին, որով այժմ բաւ ամենայնի զուրկ է թէ ժամանակակից գրականութեան շրջանին պատկանող հրատարակութիւններէն և թէ իր նախկին ունեցածներու կարևոր մասէն (այժմ հազիւ թէ ունի 800 կտոր տպագրուած և ձեռագիր գրքեր):

Բայց թէ որքան կարևոր է Վարագայ համար ճոխացնել իր գրադարանը գրականութեան բազմազան ճիւղերով, այդ կարծեմ աւելորդ է բացատրել. բաւական է յիշել միայն այն պարագան, թէ Վարագ ունի իր ծոցին մէջ վարժարան մը, որու աշակերտութեան համար գրադարանը դպրոցի անհրաժեշտ բաղկացուցիչ տարրն է:

Ուրեմն կը խնդրենք յարգելի հեղինակներէն, հրատարակիչներէն և գրավաճառներէն, որ իրենց հեղինակութիւններէն, հրապարակութիւններէն և վաճառելի գրքերէն նուիրատուութեամբ բաժին հանեն նաև Վարագայ Հ. գրադարանին: Անշուշտ կը լինին նաև բարի մարդիկ, որոնք իրենց սեփական գրադարանէն, կամ սեփական միջոցներէն ալ կը փափագին ճոխացնել յիշեալ հաստատութիւնը:

Աւելորդ չենք համարիր այս առթիւ յայտարարել նաև թէ՝

1) Ստացուած գրքերէն, բացի բուն Վարագայ կեդր. գրադարանէն, բաժին պիտի հանենք նաև այն մասնաճիւղ գիւղական գրադարաններուն, որոնք դարձեալ Հայրիկի անունով պիտի հիմնուին այն գիւղերը, ուր պաշտօն ունին Վարագայ շրջանաւարտ ուսուցիչներն, եթէ միայն մէկէ աւելի օրինակներ ունենանք իւրաքանչիւր հրատարակութենէն:

2) Գրադարանս պիտի օգտուին բոլոր այն անհատներ կամ ընտանիքներ, որ դարնանէ մինչև աշուն օդափոխութեան համար Վարագ կը մնան:

3) Վարագայ շրջակայ գիւղացիները:

Նուէրներ կարելի է ղրկել պոստով ուղղակի դպրոցին անունով կամ դպրոցիս «յոբելեանական յանձնախումբ»-ներուն միջոցաւ, որոնց կազմութեան ձեռնարկուած է ի մէջ այլոց հետևեալ քաղաքներուն մէջ—Կովկաս՝ Թիֆլիս, Բագու, Երևան, Թիւրքիա՝ Կ. Պոլիս, Եգիպտոս՝ Կահիրէ, Ամերիկա՝ Ջըրսի, և այլն:

Տեսուչ Վարագայ Հ. վարժարանի՝
Ա. Դարբինեան

Առաջն. տեղապահ Վանայ և նախագահ հոգաբարձութեան Վարագայ վանուց՝
Զաւէն վարդ. Տէր-Եղիազարեան

Հասցէ—Վարագայ վարժարան, Վան. արտասահմանէն՝ Van, Turquie d'Asie, Ecole de Varak.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՂԵՐԱԿԱՆ ՍԴԱՌՆԱԼԻՔԸ ՎԵՐԱԾՆՎՈՂ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԱՌՋԵՒ

—

Այն հսկայական ցոյցը, որ արեց մահմեդական հոգևորականութիւնը Կ. Պօլսում մարտի 21-ին Այա-Սօֆիայի մզկիթում ու շրջակայ հրապարակի վրա, ինչպէս հեռագրական գործակալութիւնն էր ասում, նպատակ էր դրել պահանջել, որպէսզի կառավարութիւնը պահպանէ շարիաթը և իսլամական ոգին ու բարքերը:

Այդ տեղեկութիւնը ինձ առիթ է տալիս ընթերցողների ուշադրութիւնը հրաւիրելու մի լուրջ, խորիմաստ և գեղեց մարտի 5-ից հեռատեսօրէն նախատեսված մի թղթակցութեան վրա, որ տպագրված էր «Р. В.» լրագրի վերջին համարներից մէկում: Անհրաժեշտ է, որ հայ թերթերի թղթակիցները վերջապէս ըմբռնեն Թիւրքիայի թէ հասարակական կեանքի երևոյթներից կարևոր է արձանագրել էական արժէք ունեցող ներթական ու բնորոշ խնդիրները միայն, տալով երկրորդական ու ճգճգված գրախօսութիւններով զբաղեցնելու ընթերցողներին:

Այն թղթակցութիւնը, որ մենք յանձնարարում ենք մեր ընթերցողներին, նուրբ դիտող և հասարակական ջիղեր ունեցող գրչի արդիւնք է և այդ տեսակէտից ուսանելի է ներկայանում հասարակական լուրջ օրգանին վայել ամեն մի թղթակցի համար:

Բէլօրուսսովը, որ ընդհանապէս տալիս է իր լրագրին հասարակական մեծարժէք թղթակցութիւններ, այս անգամ կանգ է առնում շէյխ-իւլ-իսլամին ուղղված հարցապնդման առիթով պարլամենտում սկսված վիճաբանութիւնների վրա, որը երևան է հանում երկրի փտած կարգերը, մանաւանդ թիւրքական արդարադատութեան անօրինակ ընկած վիճակը:

Նախ նա մի համառօտ, բայց ամփոփ գաղափար է տալիս Թիւրքիայի դատաստանական կազմակերպութիւնների մասին:

«Չը հաշուելով առևտրական դատարանները,—ասում է նա,—չը հաշուելով եկեղեցականները քրիստոնեաների համար, խառը արիբունալները օտարերկրացիների ու հիւպատոսական դատարանների համար, Թիւրքիայում կան երկու տեսակ դատարաններ, վատ սահմանագծված իրաւասութիւններով: Նրանցից մի քանիսը կախում ունեն շէյխ-իւլ-իսլամութիւնից և վճիռներ են կայացնում շարիաթի վրա հիմնվելով, իսկ միւսները, որոնք կոչվում են նիզամիէ, քաղաքացիական դատարաններ են և դատում են կանոնների, այսինքն քաղաքացիական օրէնքների ժողովածուի հիման վրա: Նիզամիէ դատարանները աւելի նորագոյն ծագումն ունեն և սկսել են գործել 19-րդ դարի կիսից, մասամբ եւրոպական պետութիւնների դրդմամբ, որոնք պահանջում էին կանոնաւորել դատավարութիւնը, մասամբ էլ շնորհիւ այն հանգամանքի, որ հետզհետէ բարդացող հասարակական յարաբերութիւններին բաւարարութիւն չեն տալիս և չեն համապատասխանում շարիաթի որոշումները: Այս վերջիններս վերաքննվում, լրացվում ու փոփոխվում էին կառավարութեան կողմից, և ահա այդ ձևով կազմվեցին քրէական, առևտրական, հողային իրաւունքի և այլ ժողովածուները, որոնք և սկսեցին գործադրվել նոր ձևի՝ կօլլեգիալ դատարաններում, որոնք զուրկ էին և ընդունում էին քրիստոնեայ վկաների ցուցմունքները: Նոր դատարաններին անցան քրէական գործերից շատերը և քաղաքացիականների խոշոր մասը: Բայց ինչպէս որ Թիւրքիայում գործող աշխարհական օրէնքները ներկայացնում են խառնուրդ շարիաթի և արևմտեանից փոխ առնված պրինցիպների, ճիշդ այնպէս էլ խառնված ու աղաւաղված է բարենորոգումներից առաջ կամ մինչև բարենորոգումներ մտցնելը եղած դատարանների գործողութիւնների շրջանը: Աւանդութեան համաձայն՝ ժառանգութեան և ամուսնալուծութեան վերաբերեալ գործերը և նրանցից ծագած վէճերը քննվում են շարիաթով դատող դատարաններում: Սակայն օրէնսդրական կարգով չէ պարզված, թէ որի քննութեանը պէտք է ենթարկվեն, և ամեն մի քաղաքական գործ, որին ուղարկելու, ընթացք տալու հարցը քննվում է յատուկ վարչական հաստատութեան մէջ (կամերայում), որը ընդունում է գանգատներն ու պահանջները և ուղարկում նրանց այն դատարանին, որին, իր կարծիքով, այդ գործը վերաբերում է:

«Բացի դրանից հարկաւոր է նկատել, որ բարեփոխված դատարանները գոյութիւն ունեն ոչ ամեն տեղ: Օրէնքով նիզամիէ դատարանների ստորին հաստատութիւնները պէտք է լինեն իւրաքանչիւր «կազայում», այսինքն գաւառակում, նախագահ ունենալով նաիբի, այսինքն դատաւոր շարիաթի համաձայն: Բայց ամբողջ արդարադատութեան և կուլտի բիւջէն չէ հասնում 4 միլիօն րուբլու անգամ, ուստի և բնական է, որ կազաների մեծ մասում գործում են միայն շարիաթի կողմից նշանակված դատարանները: Այստեղից ակներև է՝ թէ ինչքան սատիկ շահագրգռված է մահմեդական ազգաբնակութիւնը հէնց այդ դատարանների բարեփոխման գործում:

«Նախկին ժամանակներում, Թիւրքիայի կայսրութեան ծաղկեալ շրջանում, դատաւորները նշանակվում էին բացառապէս ուլեմներից, այսինքն գիտուն, օրէնսգէտ մարդկանցից: Իրանց կրթութիւնը նրանք ստանում էին մեդրեսէներում, այսինքն սեմինարիաներում, որոնք սովորաբար գտնվում էին մզկիթներին կից: Ուլեմի կոչման համար անհրաժեշտ գիտութիւնների ամբողջ դասընթացը անցնում էին ոչ պակաս քան 20 տարում: Դատաստանական բարձր պաշտօններ ստանալու համար հարկաւոր էր աւարտել Մահմէդ II-ի և Սուլէյման Մեծի հիմնած՝ Կ. Պոլսի բարձրագոյն մեդրեսէները, որոնք մի տեսակ ճեմարաններ էին: Սակայն Թիւրքիայի կայսրութեան անկումով ընկաւ նաև մահմեդական գիտութիւնը, դատարկվեցին նշանաւոր մեդրեսէները, մեծ գիտնականները մեռան, իսկ շէյխ-իւլ-իսլամաթի հաստատութիւնների մէջ առաջ եկաւ նոյն փտութիւնը, որով ներկայումս հիւանդ է ամբողջ թիւրքական վարչական մեխանիզմը»:

(Վերջը միւս անգամ)

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

24 մարտի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Սենատն անհետեւանք թողեց «Былое» թերթի խմբագիր Շչեգոլեւի բողոքագիրը պալատի վճռի դէմ, որով Շչեգոլեւն դատապարտված է երեք տարով բանտարկութեան:

Օրվայ ընթացքում խոլերայով հիւանդացաւ 3, մեռաւ 1 հոգի:

Հոնկոնգը յայտարարված է ժանտախտից վտանգաւոր:

Պերմից, Սմոլենսկից, Չերնիգովից, Մոգիլեվից և Սամարայից հաղորդում են, որ տոների առիթով նահանգապետները կարգադրել են արձակել աղմինիստրատիվ կարգով բանտարկվածներից մի քանիսին:

Ներքին գործերի մինիստրի օգնական ի. գ. խ. Կուրլով նշանակված է ժանդարմների առանձին կորպուսի հրամանատար՝ մնալով մինիստրի օգնական և շտալմէյստէր:

ՍԻՄՖԵՐՕՊՕԼ: Նահանգապետի նախաձեռնութեամբ կազմվեց հեղեղից վնասվածներին օգնող մասնաժողով:

ՇԱՏՐԻՆՍԿ: Պետրոպաւլովսկի գիւղի տիրացուն երեկոյեան եկաւ տեղիս քահանայի մօտ, գնդակահարեց նրան, կտրեց նրա որկորը և վիրաւորելով սպասաւորին, կոտրեց պահարանը, յափշտակեց 400 րուբլի և անյայտացաւ: Տիրացուն ձերբակալվեց:

ՍԵՎԱՍՏՕՊՕԼ: Երկրորդ օրն է ծովի վրա ուժեղ փոթորիկ է:

ՏՎԵՐ: Դումայի երէկվայ նիստում պարզվեց, որ քաղաքային ֆինանսական դրութիւնը ընկել է: Սպասվում է 100 հազար րուբլու դեֆիցիտ:

ՍԱՄԱՐԱ: Նահանգապետը իր միջոցներից և նուիրատուութիւններից լայն կերպով կազմակերպեց օգնութիւն տօների առիթով գործազուրկների և ամենաղքատ ազգաբնակութեան համար:

ՊԻՆՍԿ: Բանտի պատը ծակելով փախան 13 քրէական յանցաւորներ:

ՁԷՆԿՕՎ: Ինքնասպանութիւն գործեց Պիսկ գիւղում պօստ-հեռագրական գրասենեակի կառավարիչը, թողնելով մի նամակ այն մասին, թէ վատնել է 13,000 րուբլի:

ՊԷԿԻՆ: Հրատարակվեց նոր օրէնք, որով չինական կայսրութեան հպատակները չեն կարող այլևս ընդունել օտարահպատակութիւն: Մինչև այս օրէնքի հրատարակումը օտարահպատակութիւն ընդունած չինացիները մնում են չինական պետութեան հպատակներ:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Հիւանդների բաժանմունքով

Թիֆլիս, Ելիզավետինսկայա փ., 79, տէլ. 1026.

Հիւանդների ընդունելութիւն ամեն օր.

ՄԻՔ. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ—առ. ժ. 11—12-ը միզասեռական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդ. (երկուշ., չորեքշ., ուրբ.):

Ի. Ն. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ—առ. ժ. 11—12-ը ջղային և ներքին հիւանդութիւններ:

Մ. Պ. ԿԻՄՕՆՏ—առ. ժ. 11—12-ը վիրաբուժական հիւանդութիւններ:

Ս. Ա. ԼԻԻՐԻ—առ. ժ. 11—12-ը քթի, բքի և ականջի հիւանդութիւններ:

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ—առ. ժ. 10—11-ը ներքին և երեխաների հիւանդութիւններ:

Մ. Ե. ՄՋԱՐԷՈՒԼՕՎ—ցեր. ժ. 1—2-ը կաշուի և սիֆիլիսի հիւանդութիւններ (երեքշ., հինգշ., շաբաթ):

Լ. Մ. ՄՕՆԻՆ—ցեր. 1—2-ը կանանց հիւանդ. և մանկաբարձ.:

Գ. Ա. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ—ցեր. ժ. 12—1-ը ներքին և երեխաների հիւանդութիւններ:

Բժշկութիւն էլեքտրականութեամբ, մասսաժով և հիպնօզով: Միկրօսկօպիական, բակտերիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ: Ծաղկի պատուաստումն: Ծծմայրերի քննութիւն: Վճարը խորհրդի համար 50 կօպէկ: Օպերացիաները և համախորհուրդները ըստ համաձայնութեան: Հիւանդների բաժանմունքը բաղկացած է թէ ընդհանուր և թէ առանձին սենեակներից:

(կ. ե. ու.) 236. 100—3

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ“

գրախան. վաճառվում են.

Ընթերցուածս ի Դանիէլէ Մարգարէէ, թերթը—20 կ.
Ցուցակ Թիֆլիսի բոլոր բժիշկների իրանց հասցէներով—20 կ.
Ցուցակ Ռուսաստանի բոլոր գաւոռների և ֆաբրիկաների—2 ր. 50 կ.
Ինքնազարգացում, տնային գիտ. գրադարան, Ս. Թառայեանի, գ. 20 կ.
Դասագիրք ֆրանս. լեզուի հայերէնի օգնութեամբ, Հէնդէլեանի, 3 մասից—1 ր. 30 կ.
Վշտի ու ծախիծի երգից Յովհ. Թումանեան, փ. Վարդազարեանի—20 կ.
Թռթռուն յանգեր, բուրմունքներ, անջատ հատուածներ, լոյս և ստուերի գալնան հովեր, Մ. Աճէմեանի—1 ր. 20 կ.
Կաթողիկոսական ընտրութիւն, Բարդուղիմէոս եպ.—20 կ.
Օտարազգի բառարան, Տէր-Ղազարեանի, 1 ր.
Ռուս-Հայ բառարան, Դաղբաշեանի—8 ր.
Բէրտոան, Մեղուաբուծութիւն—1 րուբ.
Պոտէխին, » 75 կոպ.
Մելիք Շահնազարեան, Շերամապահութ. 40 կ.
Օղեգործութիւն Պետրոսեանի, 40 կոպ.
Գեղանկարներ հարթակարի համար Վարդանեանի—40 կ.
» » Երիցեանի—40 կ.
» » Ռսկինարի—3 ր.
» » Լիսիցեանի—50 կ.

Դիմել՝ Тифлисъ, книжный магазинъ «Гуттенбергъ», Г. И. Галустяну. Գաւառացիները փողի տեղ կարող են ղրկել պօստի մարկաներ: 250. 1—1

Յ. Դաղբաշեանի

1. Լիակատար բառարան ռուսերէնից հայերէն: Գինը 8 ր., կազմած 9 ր. և 10 ր., նայած կազմին: Ծանապարհածախսը (մօտ 1 ր.) հեղինակի վրա:

2. Լիակատար բառարան հայերէնից ռուսերէն: Լոյս են տեսել առաջին և երկրորդ պրակները: Բաժանորդագինը 5 ր., առաջին բառարանս գնողների համար 4 ր.:

3. Գրպանի բառարան ռուսերէնից հայերէն: Բաժանորդագինը 2 ր. 50 կ.:

4. Ռուսերէն այբբենարան և առաջին ընթերցարան: Գինը 25 կ.:

Այսուհետեւ դիմել իրան հեղինակին (С. Петербургъ, А. Дагбашяну, До востребованія) և Хачатуръ Теръ-Хачатряну, въ Тифлисъ, Темные ряды.

(հ.) 247. 1—1

! Տնային տպարան !

Անհրաժեշտ է իւրաքանչիւր տան, իւրաքանչիւր անձի և, գլխաւորապէս, ուսանողութեան և գրասենեակների համար: Տն. տպարանի օգնութեամբ ամեն ոք կարող է տպագրել բլանկներ, ծրարներ, այցետոմսեր և այլն: Գինը՝ 120 ռուս. տառով—1 ր., 220 ռուս. տառով—1 ր. 40 կ., իսկ ամենալաւը՝ «Слава» կոչվող, 330 տառով—2 ր. 80 կ., 535 տառով—3 ր. 75 կ.: Ամեն մի տպարան ունի, բացի տառերից, գլխատառեր, թւանշաններ և կետադր. նշաններ: Ծանապարհածախքը 40 կ. (Սիբիր՝ 75 կ.): Ձրիաբար կցված է. 1) ունելիք՝ տառերի համար, 2) մուրի համար բարձ, 3) շարելու գործիք, 4) մի սրուակ մուր: Ուղարկ. է վերադիր վճ., առանց կանխավճ.: Հասցէագրել՝ Т-во „Впередъ“, Варшава, Панская, № 39|33.

(7, 17, 27. ապ. 7) (В.15732) 191. 4—3

Մամուլի տակ է և շուտով լոյս կը տեսնի

Մրգեղէնից, հատապտուղներից եւ բանջարեղէնից

ԿՕՆՍԵՐՎՆԵՐ

պատրաստելու խորհուրդներ.

Փոխադրած Սիցեանկօյից, բազմաթիւ նկարներով.

Պահեստը կը լինի «Գուտտենբերգ» գրախանութում:

(օ. մ.) 235. 3—3

Հանքային միանգամայն մաքուր

ՍՊԻՏԱԿ ԱՂ

Նախիջեւանի հանքերից, առանց որեւէ խառնուրդի, ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է ՉԱՓԱՒՈՐ ԳՆԵՐՈՎ: *Կարելի է երկաթուղով ուղարկել ամեն տեղ: Պայմանների մասին դիմել՝* Нахичевань (Эрив. г.), Бр. Джанполадовымъ. *Թիֆլիսում դիմել՝* Коммис. и Транспорт. К-ра «Энергія», Пушкинская, № 3.

(հ. կ.) 166. 10—9

ԽԱՆՈՒԹ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏ

Ամեն տեսակ արձանների, նոյնպէս և մարմարիօնից պատրաստված անդիների:

(հ. կ.) Գները չափաւոր են: 185. 6—6

ԲԺԻՇԿ

Ա. Մխիթարեանց

Սիֆիլիս, վեներական, միզասեռական եւ մորթու ցաւեր

Ընդունելութիւն ամեն օր { *12—2 ժ. ցեր.* / *5—7 ժ. երեկ.*

Սօլօլակ, Բէհբութեան փողոց № 33.

(օ. մ.) 100—61

ԲԺԻՇԿ

Ա. Ս. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ

Ներքին հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւն ամեն օր { *11—12 ժ. առաւ.* / *5—6 ժ. երեկ.*

Վելիամինովսկայա փող., № 10.

(օ. մ.) 100—66

КОНЬЯКЪ О. С.

Д. З. САРАДЖЕВЪ

Тифлисъ.

Главная Контора обращаетъ вниманіе любителей на этотъ, вновь выпущенный на продажу, **ОЧЕНЬ СТАРЫЙ** коньякъ.

(19, 22, 25, 26) 229. 4—4

ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐ

ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ

1888

ԱՐՏՕՆՎԱԾ **ԱՄԵՆԱԼԱՒԸ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ**

1897 թ.

Ֆաբրիկային պահեստ **ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ**

Սօլօլակսկայա փող.,

№ 4.

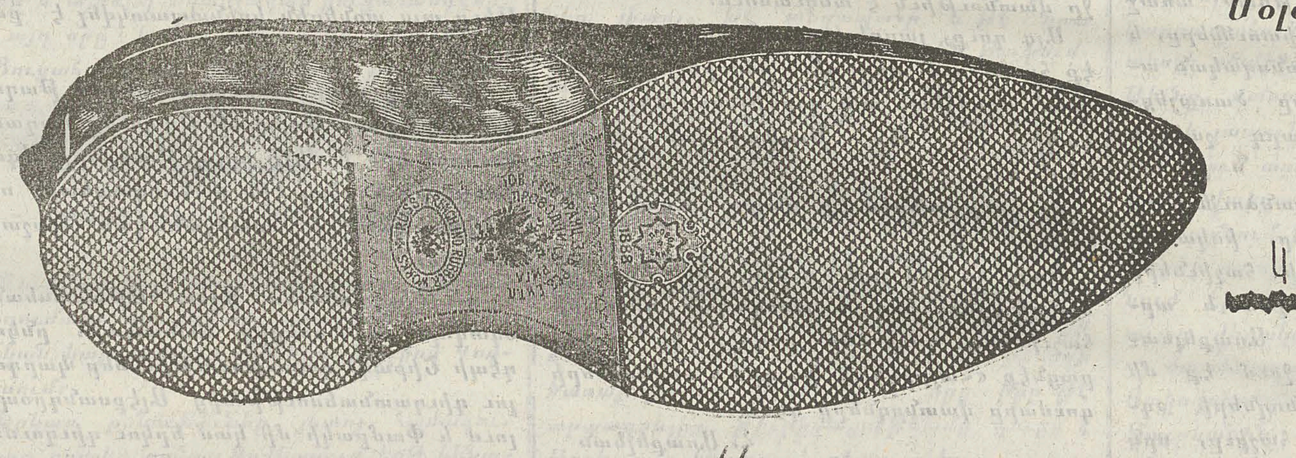

ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐ

„ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“

ՀԱՏՈՎ ԵՒ ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

(20, 24, 27. մար. 4, 6, 11, 13, 17, 20, 24, 27, 31) 144. 12—10

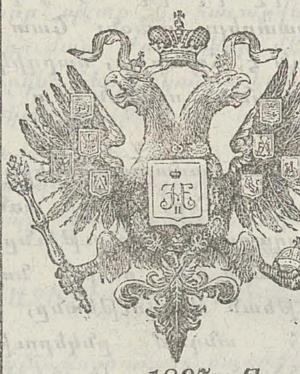

„ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

1888

1897 թ.

ՌԻԳԱՅՈՒՄ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ՊԱՀԵՍՏ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Սօլօլակսկայա փող., № 4.

Առաջարկում է մեծաքանակ եւ հատով

Կառքերի համար բէզինէ շիներ.
Աւտոմօբիլների համար պնէվմատիկ շիներ «ԱԼՄԱՋ» (կարմիր).
Վելօսիպեդների համար պնէվմատիկ շիներ.
Աւտոմօբիլ-օմնիբուսների համար խիտ-բէզինէ շիներ.

«ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ» ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ *արդիւնաբերած շիները երկար տարիների ընթացքում ճանաչված են իբրև առաջնակարգ և բարձր են կանգնած արտասահմանեան ամենալաւ ֆաբրիկաների շիներից, որի համար վկայում է ոչ միայն նրանց վերաբերմամբ եղած խոշոր պահանջը Ռուսաստանի սահմաններում, այլ և գլխաւորաբար մեծ քանակութեամբ արտասահման արտահանելը:*

Համաշխարհային աշխարհի ամենալաւ

ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ **„ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“**

(№ 3) 25—12